

renesanční a manýristické
štukatéřství v Čechách
a na Moravě

DOKUMENTACE RESTAURÁTORSKÉHO PRŮZKUMU ŠTUKOVÁ VÝZDOBA PŘEDSÍNĚ KOSTELA NAROZENÍ JANA KŘTITELE V DEŠNÉ U DAČIC

Kolektiv autorů

Prohlášení

Prohlašuji, že při restaurování byly použity pouze materiály a postupy uvedené v této restaurátorské dokumentaci. Nejsm si vědom/a nových zjištění a skutečností na restaurované památce, které by nebyly uvedeny v této dokumentaci.

Prohlašuji, že restaurátorský zásah byl proveden v mezích určených zadáním.

V Chotěbudicích, 5.1. 2019

.....

zodpovědný restaurátor

© Restaurátorská dokumentace je chráněna ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů s tím, že právo k užití ve smyslu zákona číslo 20/1987 sb. v plném znění (o památkové péči) má objednavatel a příslušný orgán památkové péče.

OBSAH

OBSAH.....	3
1. ÚVODNÍ ÚDAJE.....	4
1.1. Lokalizace památky.....	4
1.2. Údaje o památce	4
1.3. Údaje o akci.....	4
1.4. Údaje o dokumentaci.....	4
2. ÚVOD.....	5
3. PRŮZKUM DÍLA.....	6
3.1. Uměleckohistorický průzkum.....	6
3.1.1. Popis díla	6
3.1.2. Stručná historie díla	7
3.1.3. Předlohy a analogie díla.....	8
3.1.4. Předchozí restaurátorské zásahy a průzkumy	8
3.2. Restaurátorský průzkum.....	10
3.2.1. Vizuální průzkum	10
3.2.2. Dokumentace 3D skenováním.....	11
4. ZKOUŠKY TECHNOLOGIÍ A MATERIÁLŮ.....	12
5. KONCEPCE RESTAURÁTORSKÉHO ZÁSAHU.....	13
5.1. Návrh postupu restaurátorských prací.....	13
5.2. Navrhované materiály a technologie.....	14
6. Seznam literatury, pramenů, zdrojů	15
6.1. Seznam literatury.....	15
6.2. Seznam pramenů.....	15
6.3. Databáze a internetové zdroje.....	16
7. Fotografická dokumentace.....	17
7.1. Historické fotografie.....	17
7.2. Stav před restaurováním	20
7.3. Odběry vzorků.....	28
8. Grafická dokumentace	30
8.1. Identifikace jednotlivých prvků výzdoby.....	30
8.2. Mapa skladby vegetabilního ornamentu.....	33
8.3. Analogie štukové výzdoby.....	34
8.3.1. Uherčice.....	34
8.3.2. Raabs an der Thaya,.....	36
8.3.3. Schwarzenau.....	38
8.4. Sgrafitový spletenec na fasádě kostela, analogie.....	40
8.5. Zkoušky rekonstrukce ornamentu.....	42
8.6. Dokumentace 3D skenerem.....	43

1. ÚVODNÍ ÚDAJE

1.1. Lokalizace památky

Kraj: Jihočeský, Jindřichův Hradec

Adresa: kostel Narození sv. Jana Křtitele, 378 73 Dešná

GPS souřadnice: 48.9572500N, 15.5449906E

Objekt: kostel Narození sv. Jana Křtitele v Dešné u Dačic

Bližší určení místa popisem: klenba předsíně při vstupu na západní straně kostela

1.2. Údaje o památce

Název: štuková výzdoba klenby předsíně kostela Narození sv. Jana Křtitele v Dešné

Klasifikace památky: kulturní památka

Rejstříkové číslo objektu v ÚSKP: 32890/3-1858

Autor: štukatérská dílna působící na přelomu 16. /17. stol. na stavbách Streinů ze Švarcenavy

Sloh, datace: renesance, počátek 17. stol.

Materiál, technika: vápenný štuk, formování

Rozměry: půdorys sítě 357 x 340 cm, pata klenby 221 cm, vrchol klenby 320 cm

Předchozí známé zásahy na díle: předsín opakovaně opravována,

Předchozí známé restaurátorské průzkumy:

1.3. Údaje o akci

Vlastník památky: Římskokatolická farnost Dešná u Dačic

Památkový dohled: PhDr. Roman Lavička PhD.

Návrh na restaurování: 5.1.2019, Zdeněk Kovářik

Závazné stanovisko:

Zhotovitel: Fakulta restaurování Univerzity Pardubice, Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

Odborná spolupráce:

chemickotechnologický průzkum: Ing Renata Tišlová PhD.

umělecko historický průzkum: Mgr Zdeňka Míchalová PhD.,

fotodokumentace Vojtěch Krajíček DiS.

Termín započetí a ukončení akce: říjen 2018, - leden 2019

1.4. Údaje o dokumentaci

Autor dokumentace: Zdeněk Kovářik

Autor fotografií: Vojtěch Krajíček, Zdeňka Míchalová, Zdeněk Kovářik

Použitá snímací technika: Canon Eos 600D, Canon Eos 70D

Počet stran textu dokumentace: 16

Počet vyobrazení ve fotografické dokumentaci: 22

2. ÚVOD

Průzkum štukové výzdoby této klenby proběhl v rámci výzkumného programu Ministerstva Kultury NAKI II. „Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě.“ Cílem tohoto programu je zpracovat danou problematiku ve všech aspektech formou mezioborového výzkumu založeném na spolupráci historických oborů, památkářů a restaurátorů s podporou přírodovědného sektoru. Katalogizace umělecky hodnotných štukových děl na území ČR bude východiskem pro syntetické zpracování umělecko-historického i technologického vývoje štukatéřství nejen na našem území, ale i pro jeho zařazení do středoevropského kontextu.¹

Předmětem průzkumu je štuková výzdoba klenby vstupní předsíně přistavené k věži kostela na jeho západním průčelí. Tato předsíň byla postavena zřejmě na sklonku 16. či počátkem 17. století k již stávajícímu středověkému chrámu². Součástí této renesanční dostavby mohla být i celková úprava fasád kostela, kde se ve fragmentech pod opadávajícími barokními omítkovými vrstvami objevuje sgrafitové členění, konkrétně ornament spletnice v pásu nad gotickými okny. Ke kostelu byly na konci 18. století přistaveny barokní kaple, tvořící zde jakýsi transept. Současně s tímto zásahem byly zřejmě znovu pojednány fasády kostela.

Studovaná předsíň je zaklenuta jednoduchou křížovou klenbou, kdy hřebínky klenby jsou vytažené a zdobené štukovým ornamentem. Ornament je tvořen vegetabilními pásy, převážně dubového listoví, po stranách vymezeného pásem vejcovce a dále perlovce prokládaného válečkem. V patách klenebních polí (v rozích předsíně) jsou umístěny reliéfy okřídlených putí, kteří mají po stranách reliéfy lvích hlav. Ve středech kápí jsou umístěny rosety. Technologicky jde o nanášení předformovaného ornamentu, tedy techniku vytlačovaného štku. V rámci průzkumu byly popsány další objekty s obdobnou ornamentikou, s předpokladem použití stejných forem pro zhotovení štku. Jde o výzdobu prostor prvního patra renesančního přístavku u velké obytné věže v Uherčicích, část dekoru reprezentativních pokojů prvního patra zámku ve Švarcenavě (Schwarzenau) a dekorace klenby předsíně kostela zu Maria Himmelfahrt am Berge v Raabsu an der Thaya. Výzdoba těchto objektů spadá na konec 16. a počátek 17. století a společným jmenovatelem je i majetková příslušnost rakouským nekatolickým šlechtickým rodům – Dešná, Uherčice a Švarcenava náležely Streinům ze Švarzenavy. Raabs nadále, až do počátku 18. století vlastnili Puchheimové.³

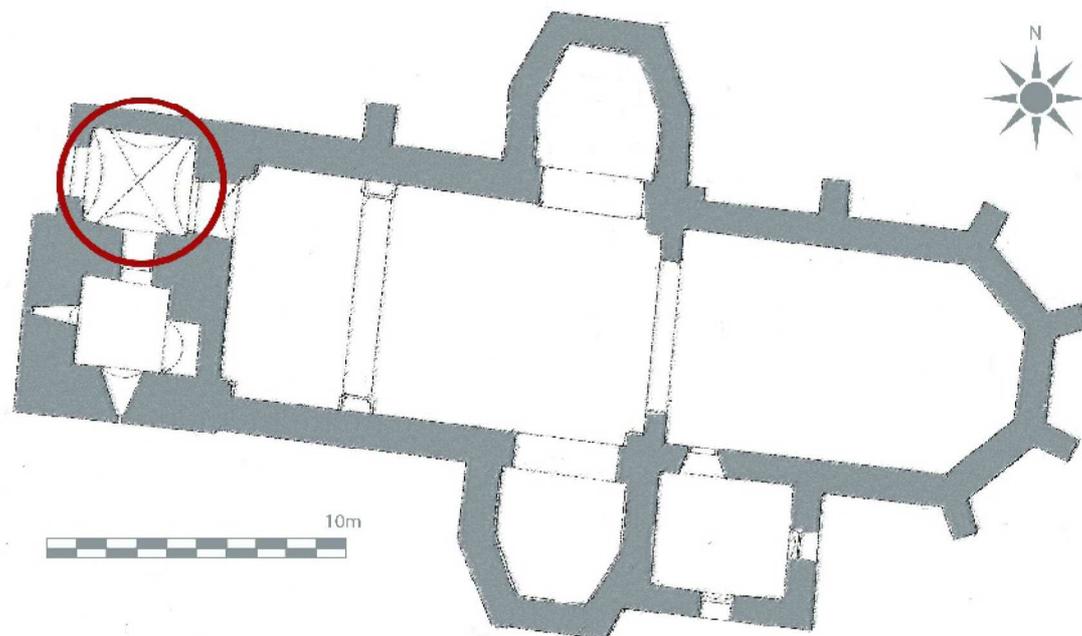
---

1 <https://fr.upce.cz/fr/renesancni-manyristicke-stukaterstvi-cechach-na-morave>

2 Památkový katalog, dostupné na: <https://pamatkovykatalog.cz/?element=18599197&sequence=1&mode=parametric&isProtected=1&catalogNumber=1000144497&action=element&presenter=ElementsResults>
JIRÁSKO, L., BŘICHÁČEK, P., Stavebně historický a umělecko-historický průzkum, kostel sv. Jana Křtitele Dešná, Praha 2011

3 KACETL Jiří, LAZÁREK Petr, MOLÍK David: Hrady a zámky moravsko-rakouského Podvyjí, Jihomoravské muzeum ve Znojmě, 2013, ISBN 978-80-86974-12-5 str. 15

3. PRŮZKUM DÍLA

Ilustrace 1: půdorys kostela s lokací štukové výzdoby předsíně

3.1. Uměleckohistorický průzkum

3.1.1. Popis díla

Ke staršímu středověkému kostelu Narození Jana Křtitele v Dešné byla pravděpodobně koncem či počátkem 17. století přistavena renesanční předsíň. Tato vstupní předsíň je umístěna při západním průčelí kostela na severní straně centrálně umístěné věže. Je možné, že součástí této stavební etapy bylo i celkové renesanční pojednání pláště budovy, kdy se ve fragmentech, pod defekty mladší omítkové úpravy objektu, objevují plochy pojednány sgrafitovou technikou. Jde především o fragmenty spletnice objevující se na fasádě severní strany loďe kostela a snad i v podstřeší nověji přistavených barokních kaplí⁴.

Předsíň na přibližně čtvercovém půdorysu o rozměrech cca 3,5 m, je zaklenuta jedním polem křížové klenby. Podlaha předsíně je tvořena žulovou dlažbou. Vstup do předsíně je rámován žulovým portálem se segmentovým nadpražím. Vzhledem k zřejmému sekundárnímu zazdění portálu, a díky odlišnému charakteru jeho profilace lze předpokládat, že tento portál je zde umístěn sekundárně a s renesanční etapou stavby nesouvisí. Vstup z

4 BLÁHA, Jirí, kolektiv, Oprava konstrukce věže kostela sv. Jana Křtitele Dešná, 2010, str. 2

předsíně do kostela je rámován jednoduchým obdélným žulovým ostěním, bez další profilace. Další vstupní otvor byl proražen na jižní straně kaple, do prostor věže kostela. Zdi předsíně jsou rovné, sekundárně upravené, bez další profilace. Štukovým dekorem jsou zde zdobeny hřebínky křížové klenby a pasy v kápích kleneb při rozhraní se zdí.

Hřebínek klenby je v řezu tvořen vystouplým obdélníkem, po stranách zdobeným vejcovcem. Na čelní pohledové straně je hřeben klenby pokryt pásy reliéfů dubového a zřejmě lipového listí. V křížení žeber je umístěn ornament čtyřlístu, kryjící styk jednotlivých pásů. Hřeben je dále od plochy klenby oddělen ornamentální řadou perlovce prokládaného vždy po dvou perlách válečkem. Ve středu klenebních kápí jsou umístěny rosety, ve východní a západní kápi jde o rosety rotující, v severní a jižní kápi jde taktéž o dvanáctilistou rosetu, ovšem statickou s listem konkávně probraným. Patu klenby odděluje pás listovce, pod kterým jsou v rozích předsíně umístěny reliéfy okřídlených andělských hlav. Po stranách těchto andělů jsou umístěny vždy dva reliéfy lvích hlav. V severovýchodním a příčně též v jihozápadním rohu předsíně jsou vnitřní lví hlavy půlené.

3.1.2. Stručná historie díla

Kostel Narození sv. Jana Křtitele má poměrně složitou genezi. V literatuře je kostel uváděn jako pozdně gotická stavba, svěcená roku 1494.⁵ Naproti tomu Jirásko v shp uvádí a dokladuje starší fáze kostela, konkrétně pozdně románskou fázi z první poloviny 13. století, ze které se dochovaly obvodové zdi současné lodi kostela⁶. Pozdně gotický presbyter orientovaného kostela s polygonálním závěrem s opěráky vzniká později, na konci 15. století, a s dostavbou této etapy zřejmě souvisí i informace o svěcení kostela v roce 1494. Na západní straně kostela byla umístěna vysoká čtyřhranná věž původně pozdně gotického založení, pravděpodobně na konci 16. století upravovaná a dostavěná. Další úpravou prošel kostel na počátku 17. století, kdy byla přistavena či přestavena⁷ renesanční předsín a zřejmě došlo i k úpravě fasád uprav. Na konci 18. stol. zde došlo k dalším stavebním úpravám. Především byly přistaveny boční kaple na jižní a severní straně kostela. Byla upravena fasáda kostela a došlo i k úpravám klenby lodě v interiéru. V této fázi došlo i k opravě krovů objektu.⁸ Zřejmě posledním větším zásahem do architektury kostela bylo zřízení nové varhanní kruchty na západní straně lodi. O této akci se studovaná literatura nezmiňuje, je ovšem pravděpodobné, že tribuna vznikla až počátkem 20. století⁹, snad i v souvislosti s přemístěním varhan z kostela sv. Stanislava v roce 1953, které se na starší snad dřevěnou kruchtou již nevešly. Jirásko¹⁰ zmiňuje další opravy interiéru v roce 1909, dále v roce 1934 proběhla elektrifikace kostela. V letech 1950, 1965 a 1975 probíhaly postupné opravy střech a věže kostela. V roce 1931 proběhla rekonstrukce věžní bání a patrně ještě ve 30. letech se v kostele nacházela původní kruchta (viz foto ze staré fototěky NPÚ Brno). Poslední oprava střech kostela proběhla na počátku 2. desetiletí 21. století.

Pravděpodobně již v raných fázích vývoje kostela se Dešná stává majetkem

5 VOLNÝ, Řehoř Tomáš. Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften. Abt. II, Brünnener Diöcese ; Bd. III, Svazek 2, Vydání 3 Brünn: Gregor Wolny, 1860. str. 325

POCHE, Emanuel, kolektiv, Umělecké památky Čech 1. A-J, Praha, Academia, 1977, str. 255-256

Původní evidenční list kulturní památky, 1963, dostupné na:

https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=849740

SMUTNÝ, Bohumír, heslo Dešná in: NEKUDA, Vladimír, ed. Moravskobudějovicko: Jemnicko. Brno:

Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. Vlastivěda moravská. ISBN 80-85048-75-2. str. 728-731

6 JIRÁSKO, 2011, pozn.2., str 10-11, 30-32

7 POCHE, 1963, pozn.5., str 225

8 BLÁHA, Jiří, kolektiv, Oprava konstrukce věže kostela sv. Jana Křtitele Dešná, 2010

9 viz kapitola 7.1. Historické fotografie, obr. 3: interiér kostela s původní kruchtou, fotografie kostela z 30. let 20. století, kde je zachycena původní kruchta klenutá na centrální pilíř, a v patře kruchty je umístěn dřevěný ochoz s varhanami.

10 JIRÁSKO, 2011, pozn.2., str 28

Olomouckého biskupství, které jej vlastní až do konce 17. století, kdy připadá Berchtoldům. Držitelé léna na přelomu 16. a 17. století,¹¹ a tedy případní iniciátoři či a donátoři renesanční přestavby kostela mohli být Puchheimové či spíše později Streinové ze Schwarzenavy. Od Puchheimů, vlastníků dalších panství v blízkém rakouském příhraničí¹², získává Dešnou roku 1590 Hans Wolfhart Strein, Již roku 1619 ovšem jeho nástupce Hans Georg Dešnou ztrácí.¹³ Na konci 16. století vlastnili Streinové rozsáhlé majetky zahrnující Vranovské, Bítovské a především Uherčické panství, kde byli rovněž iniciátory rozsáhlých renesančních úprav a přestaveb¹⁴.

3.1.3. Předlohy a analogie díla

Technika štukových otisků, či modelačního štku¹⁵ se objevuje v druhé polovině 16. století

Prímé analogie štukové výzdoby této předsíně lze nalézt v Uherčickém zámku, konkrétně ve dvou místnostech prvního patra v renesančním přístavku přiléhajícím k velké obytné věži, kde se objevují shodné motivy s žaludy a lipovými listy, okřídlené hlavy andílků a lví hlavy. Motiv s dubovými plody se místy objevuje i v mimořádně bohaté štukové výzdobě prvního patra zámku ve Švarcenavě.

Další stavbou kde byly dokumentovány v podstatě identické štukové ornamenty je předsíň kostela zu Maria Himmelfahrt am Berge v Raabsu an der Thaya¹⁶ V shp Jirásko zmiňuje obdobnou výzdobu v kapli klášterního kostela sv. Kateřiny, svaté Máří Magdaleny či některé měšťanské domy v Jindřichově Hradci.¹⁷

3.1.4. Předchozí restaurátorské zásahy a průzkumy

V kostele proběhl v roce 2011 stavebně historický průzkum,¹⁸ a současně zde probíhal průzkum dendrochronologie a stavu krovů započatý již v roce 2010.¹⁹ K oficiálnímu zdokumentovanému či alespoň popsanému restaurátorskému zásahu na štukové výzdobě klenby předsíně zatím nedošlo. I přesto je zřejmé, že tato místnost, včetně klenby, prodělala několik více či méně rozsáhlých oprav či úprav.

V první řadě je zřejmá absence sekundárních povrchových úprav na štukové výzdobě. Je pravděpodobné, že místnost včetně výzdoby byla opakovaně bílena. Zde se ovšem souvrství vápenných či dalších sekundárních nátěrů nenachází. Je zjevné, že výzdoba byla v minulosti poměrně precizně očištěna na primární štukovou vrstvu. Z tohoto důvodu zde nelze

11 BOLOM-KOTARI, Sixtus, Hrad Bítov a jeho panství za vlády rodu Jankovských z Vlašimi, obraz doby ve světle dochovaných písemností (1612-1755), Magisterská diplomová práce, Masarykova universita v Brně, Filosofická fakulta, Ústav pomocných věd historických a archivnictví, Brno 2006, str. 14-15
heslo Dešná na Wikipedii, dostupné na [https://cs.wikipedia.org/wiki/Dešná_\(okres_Jindřichův_Hradec\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Dešná_(okres_Jindřichův_Hradec))

12 především jde o Raabs an der Thaya, který rod vlastnil od poloviny 14. stol do počátku století 18, a kde opět v předsíni kostela byly identifikovány štuky schodné profilace.

13 SMUTNÝ, 1997, pozn.5., str. 728

14 MÍČHALOVÁ, Zdeňka, Zámek Uherčice, in: Michel Konečný (ed.), Na věčnou paměť, pro slávu a vážnost. Renesanční aristokratická sídla v Čechách a na Moravě ve správě Národního památkového ústavu, Kroměříž 2017, s. 591-600.

SKRABANEK, Alena, Architektur des Renaissanceschlusses Ungarschitz/Uherčice in Südmähren (Diplomarbeit), Universität Wien 2008.

15 ZIER, Claudia, Stempelstuck- und Modelstuckdekorationen der Renaissancezeit in Sachsen-Anhalt - Semesterarbeit im Fach Kunst- und Kulturgeschichte, Fachhochschule Köln, Fachbereich Konservierung und Restaurierung von Kunst- und Kulturgut, Köln, 2009

16 viz kapitola 8.3. Analogie štukové výzdoby

17 JIRÁSKO, 2011, pozn.2., str 34

18 JIRÁSKO, 2011, pozn.2.

19 BLÁHA, 2010, pozn. 9.

potvrdit předpoklad starší polychromie tak jak je tomu například v kostelu v Raabsu.

Dalším zjevným zásahem je opakované převrstvování zdí opravnými štukovými vrstvami. Z části tyto úpravy souvisí s elektroinstalací, dále je patrná úprava zazdění ostění vstupních dveří či opravy omítek při vstupu do věže kostela. Patrné jsou rovněž opakované opravy omítek na východní straně předsíně.

Dalším dokladem zásahu je nahrazení reliéfů lvích hlav na jižní straně místnosti sádrovými kopiemi. Na maskaronu lva v severozápadním rohu místnosti jsou stále zřejmé depozity šlikru z keramické hlíny, zde snad použité jako separant pro sejmutí formy ke zhotovení dalších doplňků. Tyto sekundární sádrové doplňky jsou osazeny poměrně hluboko, až centimetr pod úroveň omítky a plocha stěny je doštukována jemným technickým štukem. Částečně byly tímto štukem opravovány i kápě kleneb, kde jsou patrné jeho depozity na rosetách v jejich středech.

Na klenbě, ale i na stěnách je patrné částečné růžové lokální lazurní zbarvení. Zde není zřejmé zda jde o otisk starších polychromií, ponechaný zde při čištění stropu či zda jde o špatně rozmyté sekundární depozity. V neposlední řadě zde může jít o růžové depozity růstu řas a bakterií. Vzhledem k nálezu této růžové barevnosti na severní straně místnosti, kde byla zjevně rozmývána vodou, při zanechání stékanců, a také při přihlédnutí k celkovému charakteru této vrstvy, lze předpokládat že jde spíše o špatně omyté depozity vzniklé zde při bourání či řezání cihelných materiálů.

3.2. Restaurátorský průzkum

3.2.1. Vizuální průzkum

původní technika

Štuková výzdoba klenby stropu byla zhotovena technikou postupného osazování předformovaných ornamentů pravděpodobně do ještě vlhké či upravené omítky. Na jednotlivých detailech těchto ornamentů lze pozorovat jisté nepřesnosti či následné úpravy, které naznačují že i samotný ornament byl v okamžiku připevnění ke stropu živý, pravděpodobně jen mírně zavadlý. Při rozboru jednotlivých prvků, bylo na stropě identifikováno 12 použitých forem²⁰. Jde o dvě formy s figurální tematikou tedy hlava anděla s křídly a maskaron lví hlavy, dále předformované prvky vejcovce, perlovce a listovce. Dominantním prvkem hřebenů klenby jsou vegetabilní ornamenty listové se žaludy. Byly identifikovány čtyři formy, které na sebe navazují. Skladba jednotlivých forem byla zakreslena na grafické ilustraci v kapitole 8.2, je zřejmý pravidelný rytmus použitých ornamentů, který se nikde neopakuje, každý segment ornamentálního pásu vytváří vlastní rytmus, který je ovšem kompozičně vyvážen. Bez podrobné analýzy a zakreslení jednotlivých forem není tato precizní skladba ornamentu zjevná, přesto v celku působí vyváženě a rovnoměrně.

druhotné zásahy

Vzhledem k pravděpodobnému preciznímu očištění stropu nebyly v rámci vizuálního průzkumu nalezeny starší povrchové polychromní či monochromní úpravy stropu. Možné souvrství sekundárních úprav prokáže až mikroskopická stratigrafie na odebraných vzorcích. Vzhledem k současnému stavu povrchu štuky nelze nyní jednoznačně určit zda byl štuk ponechán bez úpravy, byl natřen monochromně či šlo o polychromovanou výzdobu.

Dalším sekundárním zásahem bylo osazení či nahrazení maskaronů lvích hlav na jižní straně kapse sádrovými odlitky. Další opravy štukovou vrstvou a vápennými nátěry jsou postupně prováděny na stěnách předsíně a také v jednotlivých kápích klenby. Více v předchozí kapitole - 3.1.4. Předchozí restaurátorské zásahy a průzkumy.

poškození, popis, příčiny

Nejzávažnější poškození jsou na východní straně klenby a zdi předsíně a jsou způsobena zřejmě dlouhodobým zatékáním pravděpodobným defektem v krytině předsíně při vnější západní zdi kostela. V současnosti je nad předsíní pultová střecha, bez přístupu do prostor jejího krovu. Průzkum krovů kostela se podobou, stářím či stavem krovu nad předsíní, zřejmě i z důvodů nepřístupnosti, nezabýval. Současně byla tato část konstrukcí opomenuta i v průzkumu stavebně historickém. Pro svou nepřístupnost byla tedy i v rámci tohoto průzkumu pouze konstatována zjevná fakta. Pravděpodobně novodobá pultová střecha je kryta pozinkovaným oplechováním a do prostor předsíně v současnosti nezateká.

Dalším zdrojem poškození je vztlínající vlhkost, především v soklových partiích jsou zjevné opakované opravy omítkových vrstev. Zde zjevně chybí funkční odvětrání podlah či obvodových zdí.

Poškození štuky způsobené zatékáním se koncentrují především v cípech klenby při východní stěně místnosti. Jde o ztrátu povrchu štuky, rozsáhlou degradaci podkladních

---

²⁰ viz kapitola 8.1. Identifikace jednotlivých prvků výzdoby

omítkových vrstev, postupné odpadání detailu a i celých částí ornamentu.

Dalším zdrojem poškození jsou předchozí zásahy, kdy při razantním čištění štuku lokálně došlo k poškození jeho povrchu. Kontroverzní jsou i sekundární sádrové doplňky, kdy při opětovném zvýšení vlhkosti hrozí kontaminace okolního štuku vodorozpustnými síranovými solemi. Jednotlivé opravné vrstvy štuku především na stěnách se od sebe oddělují a postupně opadávají.

3.2.2. Dokumentace 3D skenováním

V rámci dokumentace výzdoby proběhla prostorová digitalizace vybraných detailů profilace. Pro záznam byl použit 3D skener Sense 2 (Realsense SR300). Zpracování proběhlo v programech MeshLab 2016.12 a Photoshop CC (2019).

Výsledky jsou zobrazeny v kapitole 8.6. Dokumentace 3D skenerem.

4. ZKOUŠKY TECHNOLOGIÍ A MATERIÁLŮ

Podle vegetabilního ornamentu z hřebene klenby byly připraveny dvě zkušební formy pro testování zhotovení štukových otisků. Pomocí překreslení ornamentu na dubový segment byla zhotovena řezbářskými nástroji první dřevěná forma.²¹ Jako další materiál pro zhotovení formy bylo použito olovo.²² Forma byla sejmuta odlitím z připraveného modelu, pro zpevnění a fixaci byl na formu zhotoven sádrový kadlub. Jako tmelící směs byl použit tmel o složení 1 díl hašeného vápna a 1,2 dílu kopaného písku f 0,001 - 01 mm. Použitý tmel byl připraven jako velmi hustý až suchý.

V další fázi bylo experimentováno s použitým separantem a s přípravou povrchu na který byly připravené otisky upevňovány. Obě formy byly nejdříve použity bez separantu, zde se ukázalo jako nemožné štukovou hmotu z forem vyjmout bez zničení otisku. V další fázi byl použit 10% roztok včelího vosku v benzínu. I zde byla přilnavost štuku příliš velká a otisk se nepodařilo vyjmout. Dalším použitým separantem byl 20% roztok klihu ve vodě²³. Tento separant se ukázal jako dostatečně účinný na dřevěné formě, na olověné formě nikoli.

Dalším aspektem který se ukázal jako klíčový, byla úprava povrchu na který byl ornament umístován. Při osazování na již vyžralou omítku s vápenným nátěrem se i při silném předvlhčení nepodařilo ornament na stěně udržet. Následně byla na stěnu natažena živá štuková vrstva, na kterou po krátkém zavaznutí bylo již možné dostatečně předvlhčený ornament osadit.

---

21 GATHMANN, Hanz-Georg, Material Werkzeuge und Techniken der historischen und aktuellen Stuckherstellung, in PÜRSCHE, Jürgen, Stuck des 17. und 18. Jahrhundert, Geschichte - Technik - Erhaltung, Internationale Fachtagung des Deutschen Nationalkomitees von ICOMOS, ISBN 978-3-930388-12-7, Berlin 2010, str 152,

22 KOLLER, 2002, pozn 17, str 168

23 Waiserová Jana, Zuzana Wichterlová, Rozšířený průzkum a odkryv referenčních ploch štukové a malířské výzdoby tzv. Tencallova sálu státní zámek Červená Lhota, 2018", materiálové analýzy a zkušební testy štukových replik prováděny ve spolupráci s pracovištěm ÚTAM AVČR (Jan Válek, Olga Skružná a Petr Kozlovce)

5. KONCEPCE RESTAURÁTORSKÉHO ZÁSAHU

Předsíň kostela s renesanční štukovou výzdobou klenby prošla v minulosti několika fázemi oprav a změn. Vzhledem ke materiálové nekompatibilitě těchto druhotných zásahů vychází navrhovaný postup z koncepce odstranění či zeslabení těchto oprav a prezentace renesančních povrchů v původní podobě.

Zásah při restaurování štukové výzdoby a omítek interiéru by tedy měl být komplexní a týkat se nejen výzdoby klenby ale i zdí místnosti. Svislé omítkové plochy interiéru jsou součástí této unikátní výzdoby a je nezbytné přistoupit k jejich opravě obdobně jako k opravě prvků kleneb. Dalším aspektem, který bude nutné řešit jsou poškození způsobená zatékáním a zřejmě i lokálně zvýšené salinity, kde bez adekvátního odsolení bude docházet k rychlé degradaci rekonstrukce soklových omítek a přilehlých omítek historických, ale je zde i riziko zpětné kontaminace již restaurovaných částí interiéru.

Zásah by tedy měl být vymezen odkrytím a očištěním původních vrstev, jejich konsolidací, v případě potřeby strukturální, doplněním chybějících částí modelace a povrchů a konečně reverzibilní retuši původní barevnosti.

5.1. Návrh postupu restaurátorských prací

Na základě provedeného průzkumu a v návaznosti na zvolenou koncepci obnovy budou restaurátorské práce probíhat následovně.

Snímání či zeslabení sekundárních vrstev

V soklových partiích předsíně dojde k odstranění druhotných nepropustných cementových omítek a sekundárních štukových opravných vrstev.

Sekundární vrstvy na klenbě a štukové výzdobě samotné, jsou spíše lokálního charakteru a to především na nejvíce degradovaných partiích. Snímání zde bude probíhat postupně v několika krocích v kombinaci s prekonsolidací, aby bylo minimalizováno riziko poškození originálních vrstev.

Dojde i k vyjmutí druhotně osazených reliéfů lvích hlav na jižní straně předsíně, tyto sádrové doplňky kontaminují původní vrstvy síranovými solemi, což spolu s měnící se mírou vlhkosti zdiva může vést k dalším rozsáhlým destrukcím.

Konsolidace

Prekonsolidace a postupná strukturální a povrchová konsolidace bude provedena zpevňovači na bázi vápenné nanosuspenze, případně v kombinaci s organokřemičitým prostředkem.

Praskliny a dutiny budou injektovány pomocí injektážní malty na bázi hydraulického vápna.

Odsolení

Odsolovací zábaly v soklových a nejvíce degradovaných partiích klenby budou provedeny pomocí advekčních odsolovacích zábalů, tak aby došlo k adekvátní redukci obsahu solí v povrchových vrstvách zdiva při minimálním množství vody aplikované do substrátu.

Doplnění

Tmelení defektů omítek pomocí vápenno-pískové malty zhotovené na základě průzkumu a provedených zkoušek. Pro zhotovení doplňků štukového ornamentu, budou sejmuty formy z originálních částí, tmelící štuk bude do těchto forem vytlačem a následně za

čerstva osazen na místa defektu.

Barevná retuš

Barevné sjednocení stěn a klenby s výzdobou bude provedeno v lazurním tenkovrstvém vápenném nátěru, kdy budou v maximální možné míře prezentovány původní povrchy.

Dokumentace

Veškeré restaurátorské zásahy budou provedeny na základě schváleného restaurátorského záměru a v průběhu restaurování díla, v jeho rozhodných fázích, budou všechny postupy konzultovány se zástupcem NPÚ. Konzervační i restaurátorské práce budou písemně i fotograficky zpracovány v restaurátorské dokumentaci vypracované podle § 10 odst. 4) vyhlášky MK ČSR č. 66/88Sb., kterou se provádí zákon ČNR č. 20/87 Sb., o státní památkové péči (metodického listu NPÚ Č. 4/2006).

5.2. Navrhované materiály a technologie

Snímání sekundárních vrstev

ruční kamenické nářadí, restaurátorská kladívka, skalpely, špachtle, štětce

Konsolidace

vápenná nanosuspenze CaLoSiL E25, IFEST OH 75%, Ledan TB1

Odsolení

kaolin, písky, buničina Arbocel B72

Doplnění

hašené vápno, hydraulické vápno NHL, kopané pásy adekvátní frakce, mramorová moučka

Barevná retuš

hašené vápno, pigmenty Bayferrox

6. Seznam literatury, pramenů, zdrojů

6.1. Seznam literatury

BOLOM-KOTARI, Sixtus, Hrad Bítov a jeho panství za vlády rodu Jankovských z Vlašimi, obraz doby ve světle dochovaných písemností (1612-1755), Magisterská diplomová práce, Masarykova universita v Brně, Filosofická fakulta, Ústav pomocných věd historických a archivnictví, Brno 2006

GATHMANN, Hanz-Georg, Material Verkezeuge und Techniken der historischen und akruellen Stuckherstellung, in PÜRSCHE, Jürgen, Stuck des 17. und 18. Jahreshundert, Geshichte - Technik - Erhaltung, Internationale Fachtagung des Deutschen Nationalkomitees von ICOMOS, ISBN 978-3-930388-12-7, Berlin 2010

KACETL Jiří, LAZÁREK Petr, MOLÍK David: Hrady a zámky moravsko-rakouského Podyjí, Jihomoravské muzeum ve Znojmě, 2013, ISBN 978-80-86974-12-5

KOLLER, Manfred, Aktuální výzkumy a restaurování povrchové úpravy soch z období 1400-1550 v Rakousku, In: Podzim středověku: vyhraňování geografických teritorií, městská kultura a procesy vzniku lokálních uměleckých škol ve střední Evropě 15. století, Brno , Moravská galerie, 2001

KOLLER, Manfred, Das Opus Thiemonis: Kunststeinverwendung in Salzburg im Hoch- und Spätmittelalter, In: Mitteilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde Bd. 2002

MÍCHALOVÁ, Zdeňka, Zámek Uherčice, in: Michel Konečný (ed.), Na věčnou paměť, pro slávu a vážnost. Renesanční aristokratická sídla v Čechách a na Moravě ve správě Národního památkového ústavu, Kroměříž 2017,

SKRABANEK, Alena, Architektur des Renaissanceschlusses Ungarschitz/Uherčice in Südmähren (Diplomarbeit), Universität Wien 2008.

SMUTNÝ, Bohumír, heslo Dešná in: NEKUDA, Vladimír, ed. Moravskobudějovicko: Jemnicko. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1997. Vlastivěda moravská. ISBN 80-85048-75-2

VOLNÝ, Řehoř Tomáš. Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften. Abt. II, Brüner Diöcese ; Bd. III, Svazek 2, Vydání 3 Brünn: Gregor Wolny, 1860

ZIER, Claudia, Stempelstuck- und Modelstuckdekorationen der Renaissancezeit in Sachsen-Anhalt - Semesterarbeit im Fach Kunst- und Kulturgeschichte, Fachhochschule Köln, Fachbereich Konservierung und Restaurierung von Kunst- und Kulturgut, Köln, 2009

6.2. Seznam pramenů

BLÁHA, Jiří, kolektiv, Oprava konstrukce věže kostela sv. Jana Křtitele Dešná, 2010, dostupné v archivu ÚOP NPÚ v Českých Budějovicích

JIRÁSKO, L., BŘICHÁČEK, P., Stavebně historický a uměleckohistorický průzkum, kostel sv. Jana Křtitele Dešná, Praha 2011, dostupné v archivu římskokatolické farnosti v Jemnici

6.3. Databáze a internetové zdroje

<https://fr.upce.cz/fr/renesancni-manyristicke-stukaterstvi-cechach-na-morave>

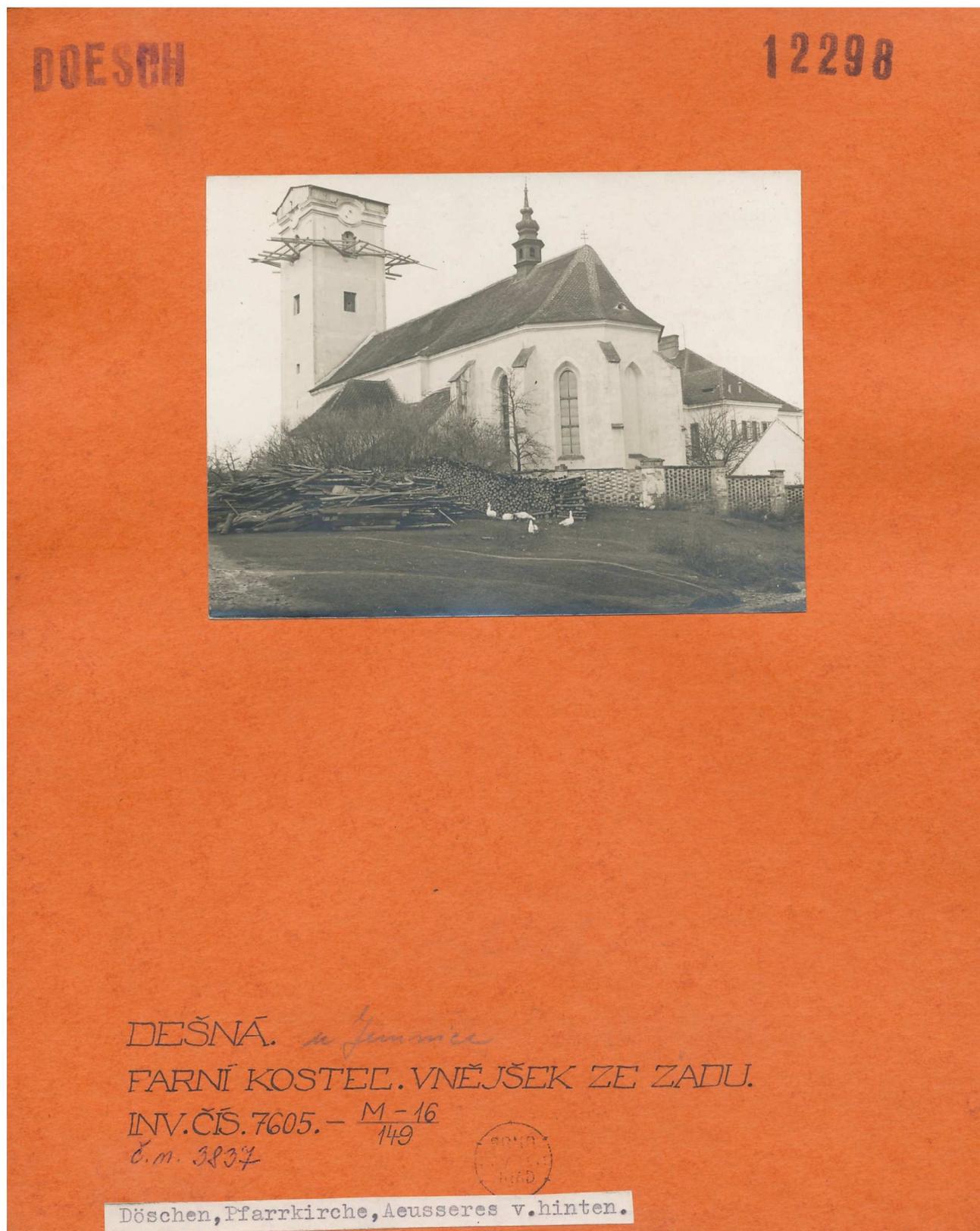
Památkový katalog, dostupné na: <https://pamatkovykatalog.cz/?element=18599197&sequence=1&mode=parametric&isProtected=1&catalogNumber=1000144497&action=element&presenter=ElementsResults>

Původní evidenční list kulturní památky, 1963, dostupné na:
https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=849740

heslo Dešná na Wikipedii, dostupné na
[https://cs.wikipedia.org/wiki/Dešná_\(okres_Jindřichův_Hradec\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Dešná_(okres_Jindřichův_Hradec))

7. Fotografická dokumentace

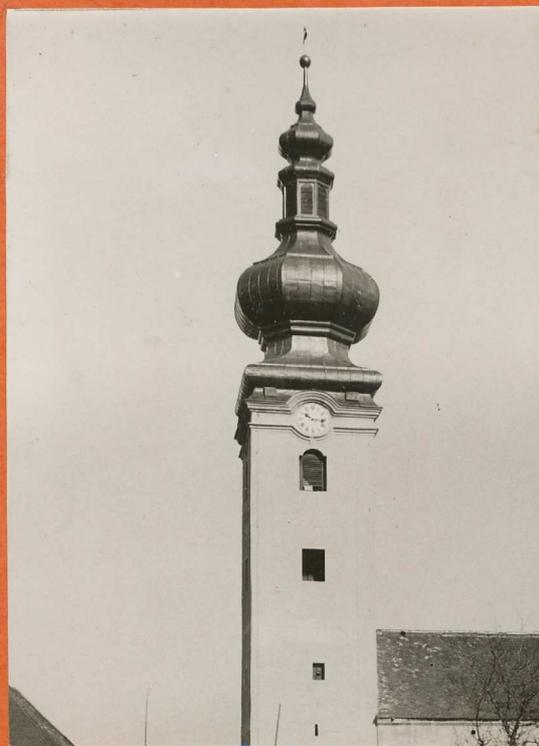
7.1. Historické fotografie

obr. 1: pohled na kostel před rokem 1931, střecha věže kostela zakryta sedlovou střechou

DOESCH

12289

DEŠNÁ. - u Jemnice

FARNÍ KOSTEL. VĚŽNÍ HELMICE PO REKONSTRUKCI R. 1931.

INV. ČÍS. 10.988. - $\frac{M-16}{271}$

a.m. 6116

Döschen, Pfarrkirche, Turmhelm nach der Rekonstruktion 1931.

obr. 2: věž kostela po roce 1931

DOESCH

12297

DEŠNÁ. - w Jimmie
FARNÍ KOSTEL. VNITŘEK S KRUCHTOU.
INV.ČÍS. 7606. - $\frac{M-16}{150}$
č.m. 3838

Döschen, Pfarrkirche, Inneres m. Ch.

obr. 3: interiér kostela s původní kruchtou a varhaním dřevěným patrem, stav ve 30. letech 20. století

inv.č.7606 NPÚ Brno – stará fototéka

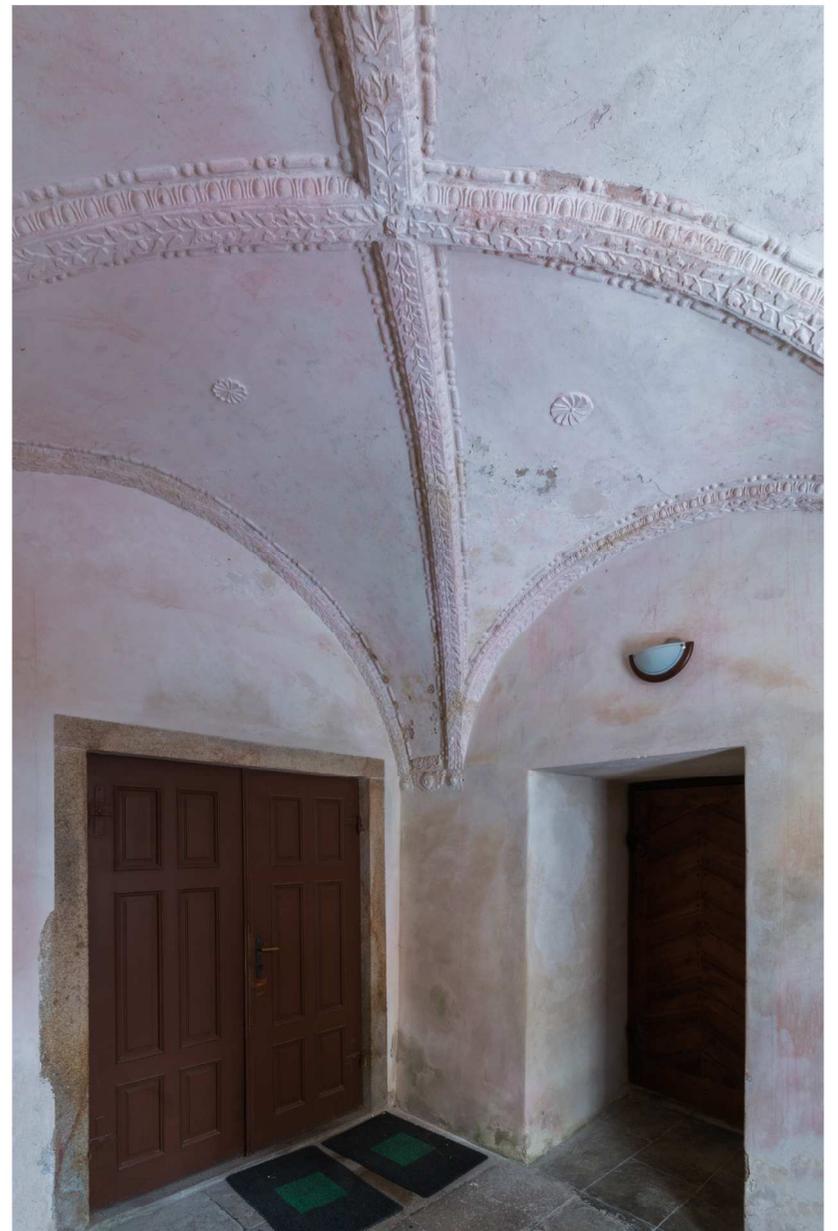
7.2. Stav před restaurováním

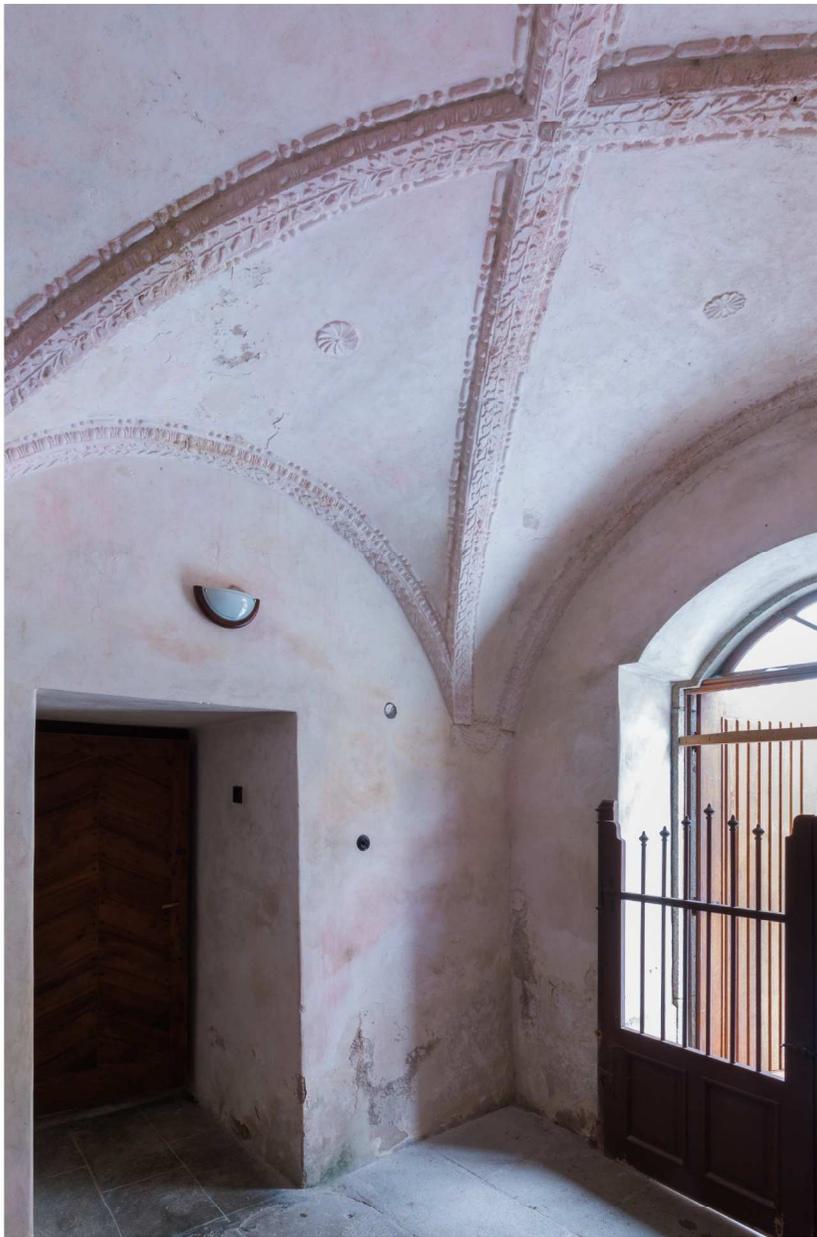
obr. 4: celkový pohled na klenbu předsně

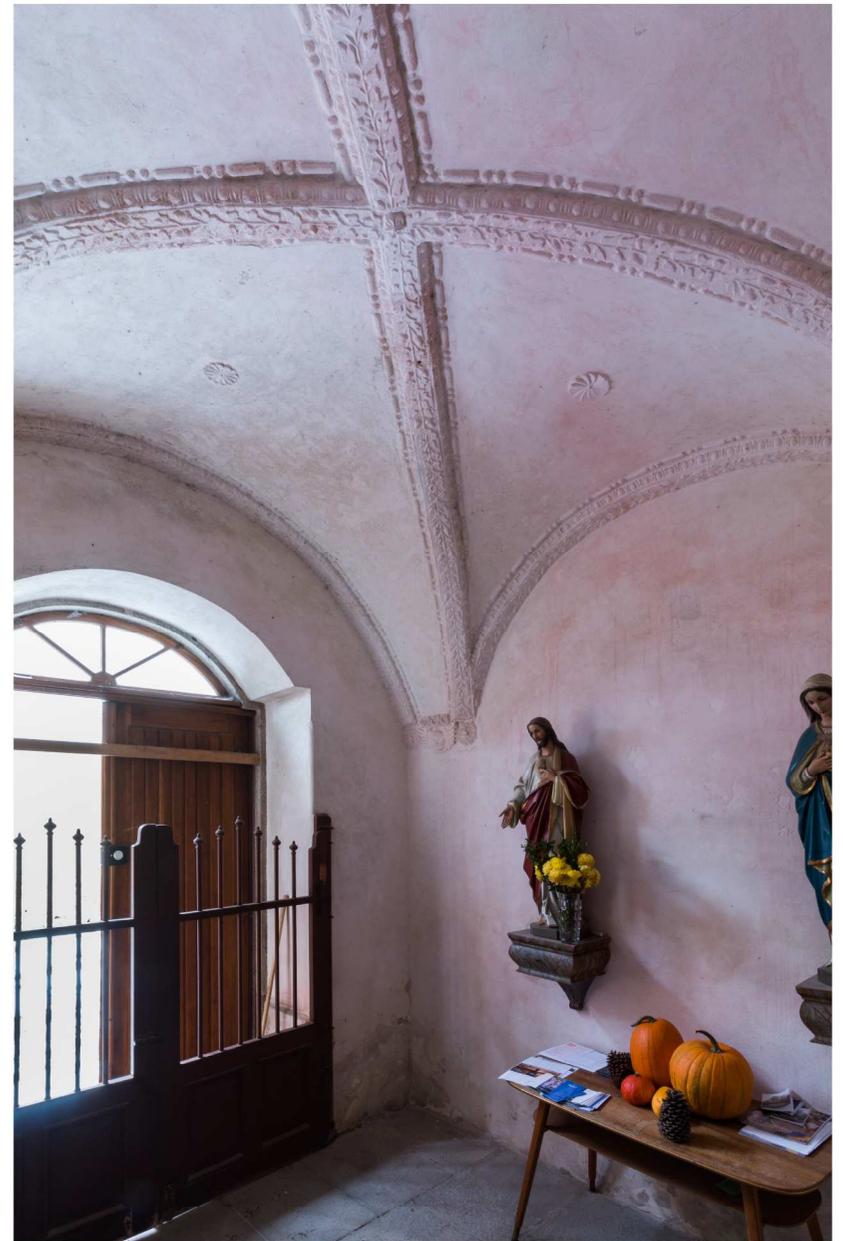
obr. 5: SV cíp klenby

obr. 6: JV cíp klenby

obr. 7: JZ cíp klenby

obr. 8: SZ cíp klenby

obr. 9: střední část klenby

obr. 10: ornament na křížení hřebene, detail

obr. 11: figurální ornamenty v JV patě klenby

obr. 12: figurální ornamenty v JZ patě klenby

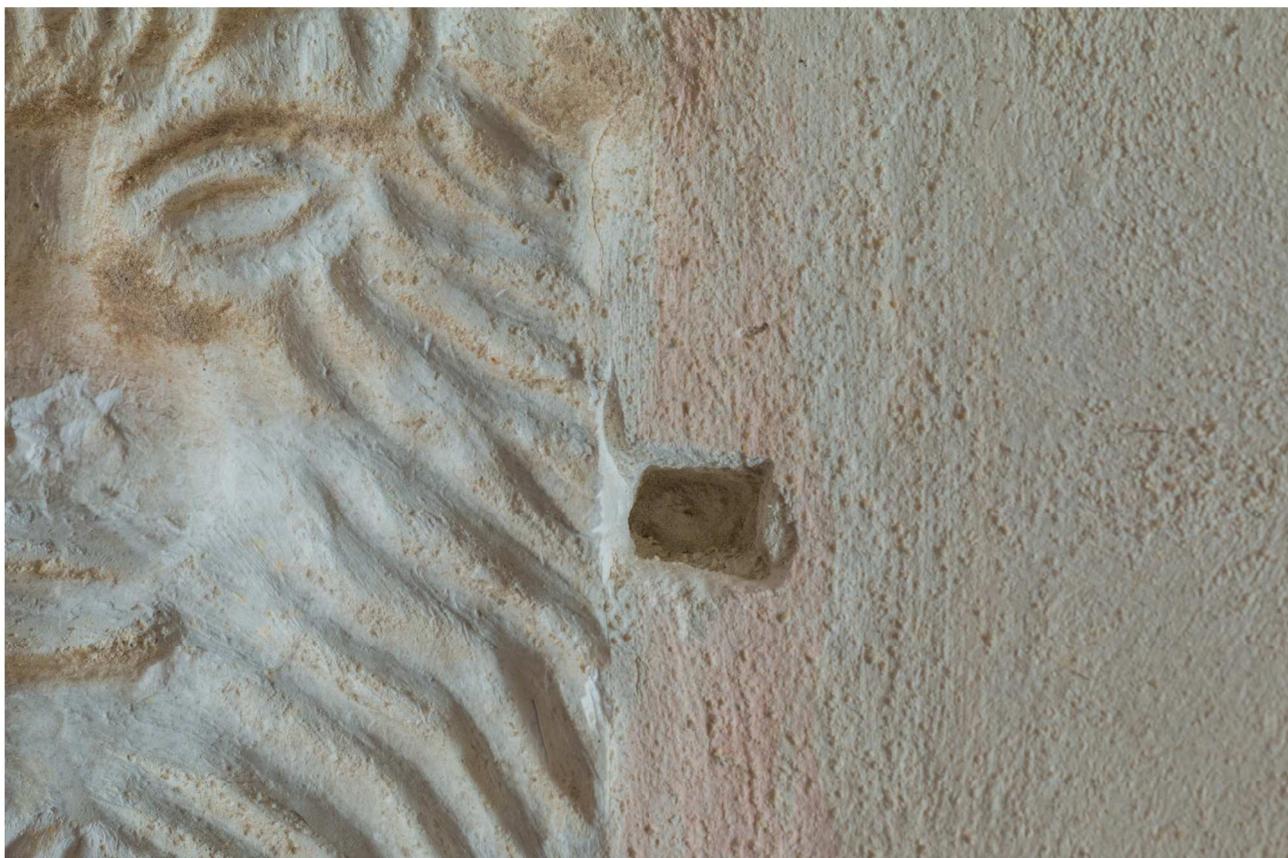
obr. 13: detail poškození povrchu ornamentu, druhotné štukové vrstvy na ploše klenby

obr. 14: detail poškození povrchu ornamentu, chybějící prvky perlovce

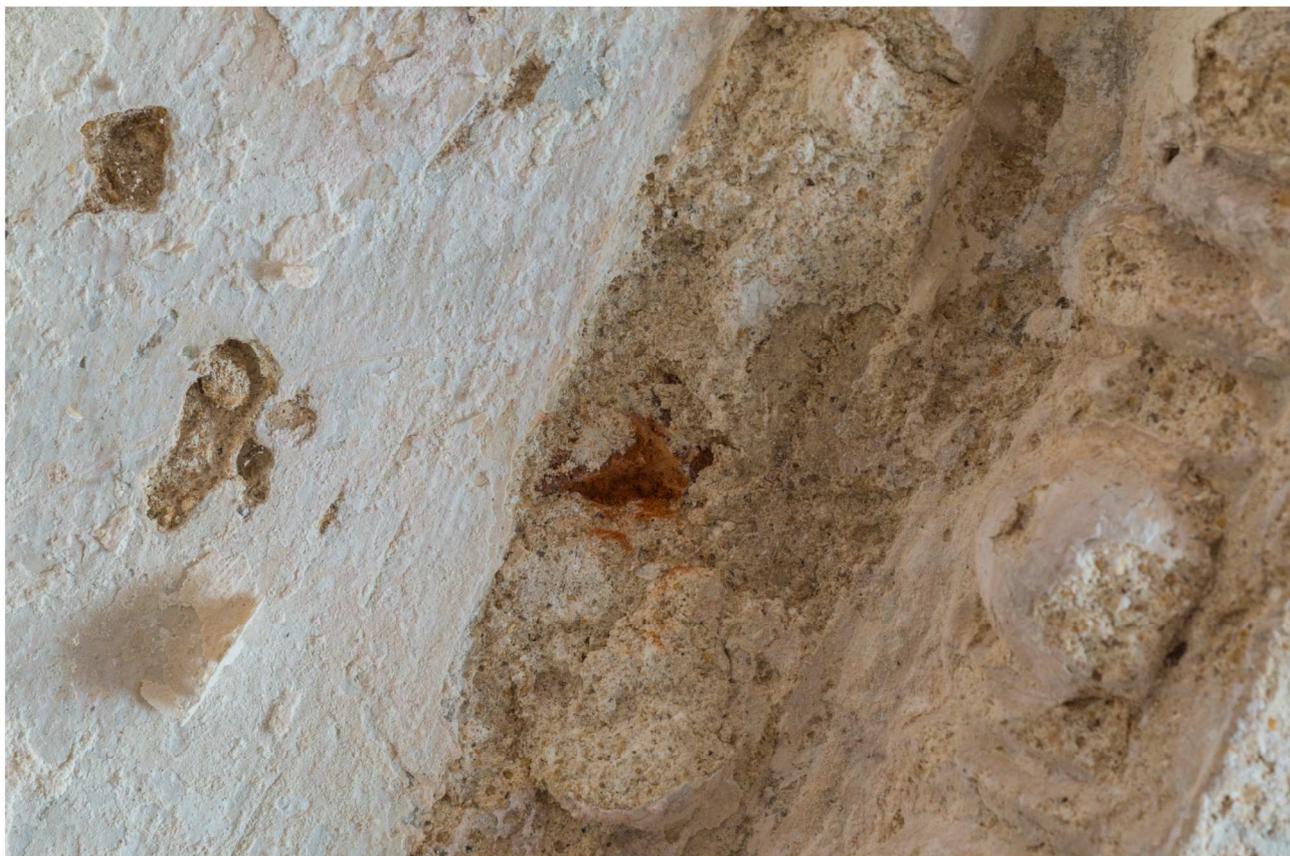
obr. 15: detail maskaromu lva, SZ, zaslepení povrchu sekundárním separantem, sádrový doplněk nosu

obr. 16: detail sádrováho doplňku lva, JZ, sonda na podkladní vrstvu

obr. 17: poškození JV cíp klenby

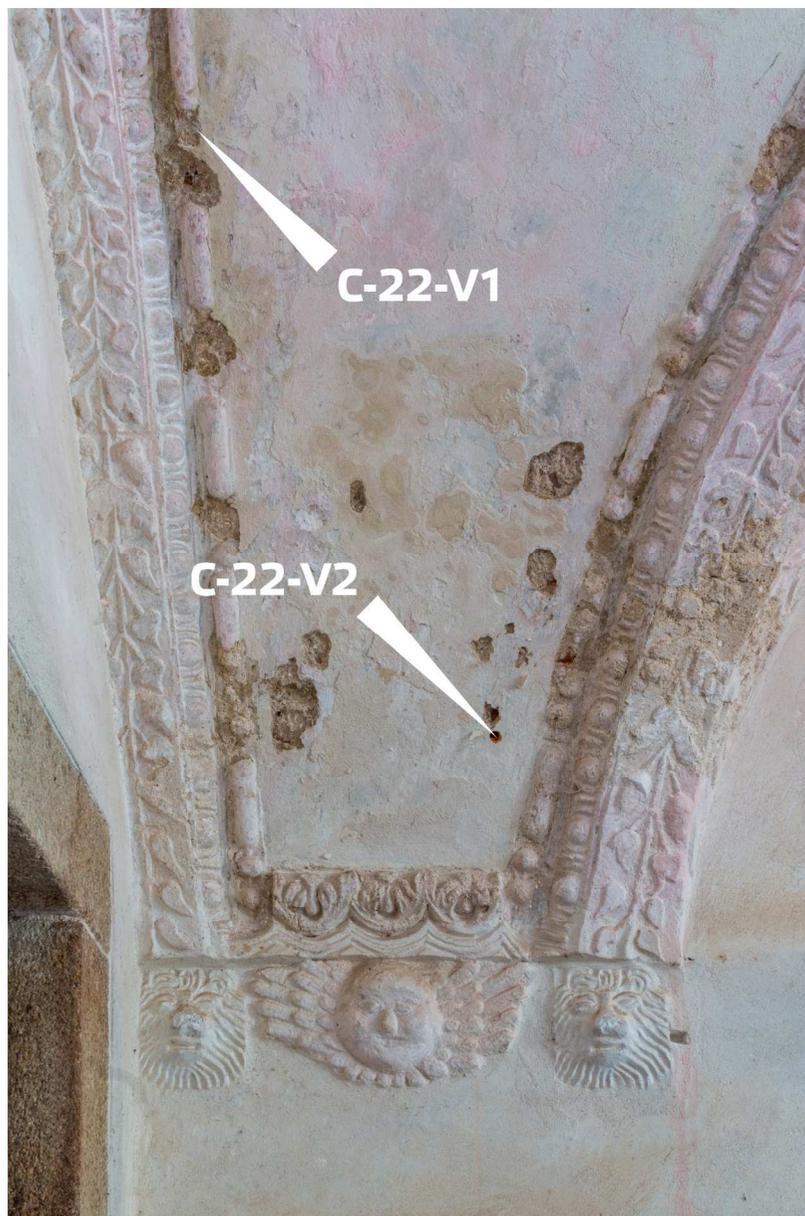

obr. 18: detail poškození JV cíp klenby

7.3. Odběr vzorků

obr. 19, 20: identifikace míst odběru vzorků

obr. 11: C-22-V1, prvek perlovce, stratigrafie, složení štuky
V2, vyhodnocení salinity

C_22-

obr. 22: C_22-V2, vyhodnocení salinity

8. Grafická dokumentace

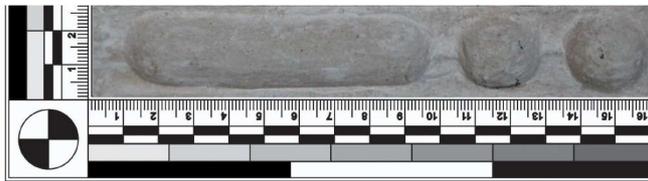
8.1. Identifikace jednotlivých prvků výzdoby

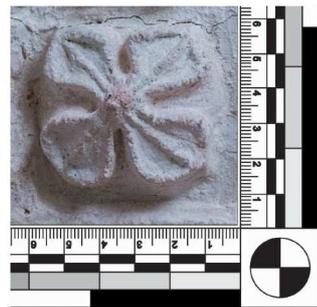
čtyři identifikované otisky forem vegetabilního motivu z hřebenu kleenby

Figurální prvky štukové výzdoby umístěné v patách klenby, maskaron lví hlavy, hlava anděla s křídly

Pásové ornamenty použité při výzdobě, listovec, vejcevec, perlovec

rosety z kápí kleneb, listový ornament z křížení hřebenu klenby

8.2. Mapa skladby vegetabilního ornamentu

vyznačení postupu skladby ornamentu

8.3. Analogie štukové výzdoby

8.3.1. Uherčice

obr. 1: křížová klenba Starého zámku v Uherčicích

obr. 2: křížová klenba Starého zámku v Uherčicích, detail kartuše s anděli

obr. 3: detail výzdoby klenby, lvi hlavy v čele klenby, vegetabilní ornament na hřebeni klenby

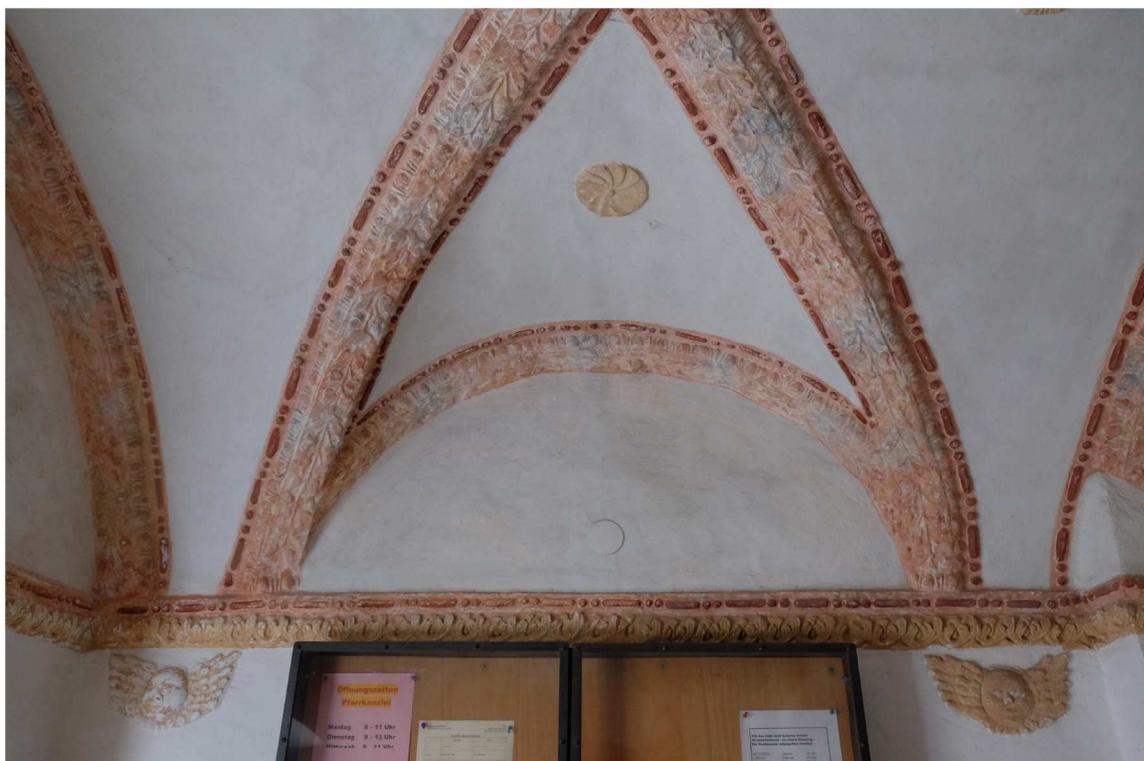

obr. 4: detail hlavy anděla s křídly

8.3.2. Raabs an der Thaya

obr. 5: klenba v předsíni kostela

obr. 6: klenba na jižní straně předsíně

obr. 7: detail hlavy anděla s křídly

obr. 8: detail lví hlavy

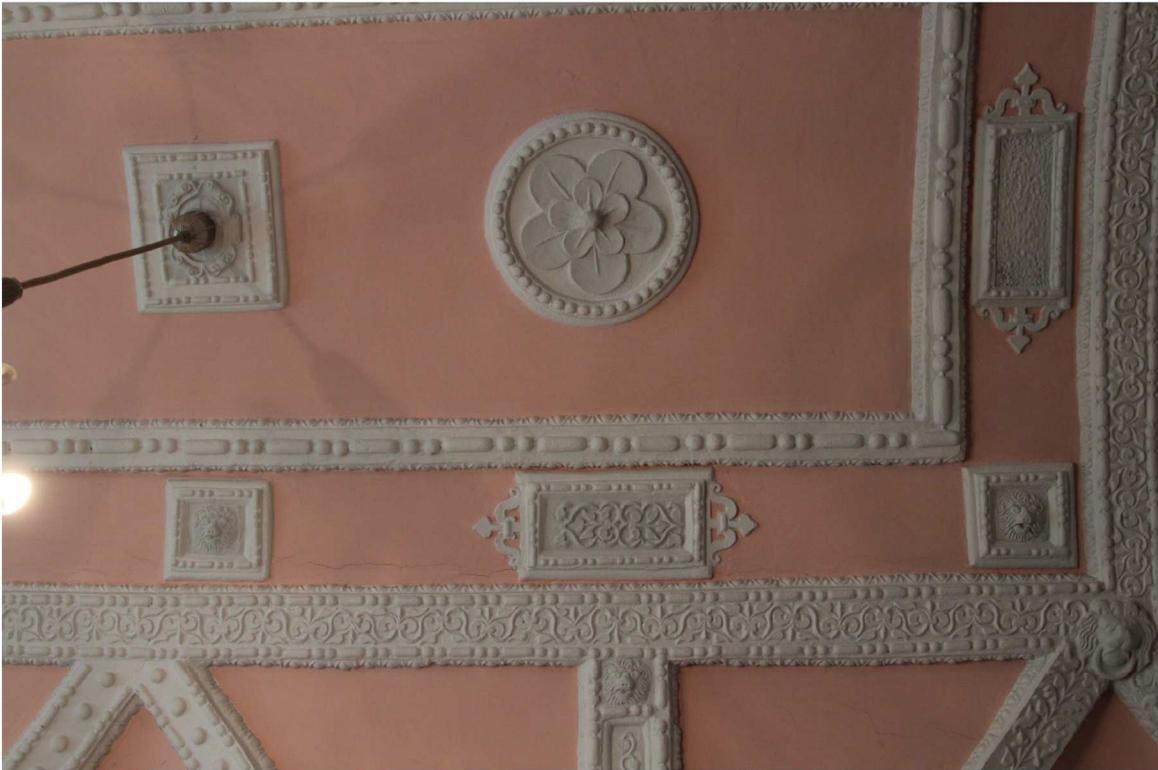
8.3.3. Schwarzenau

obr. 9: klenba vstupní síně zámku

obr. 10: ornament na jedné z kleneb prvního patra zámku

obr. 11: detail ornamentu klenby v patře zámku

obr. 12: detail jednoho z maskaronu lví hlavy

8.4. Sgrafitový spletenec na fasádě kostela, analogie

obr. 13: Dešná, kostel sv. Jana Křtitele, severní zeď lodi kostela

obr. 14: Dešná, kostel sv. Jana Křtitele, severní zeď lodi kostela, detail sgrafitového ornamentu

obr. 15: Jemnice, náměstí Svobody, dům čp. 76, detail sgrafitového ornamentu

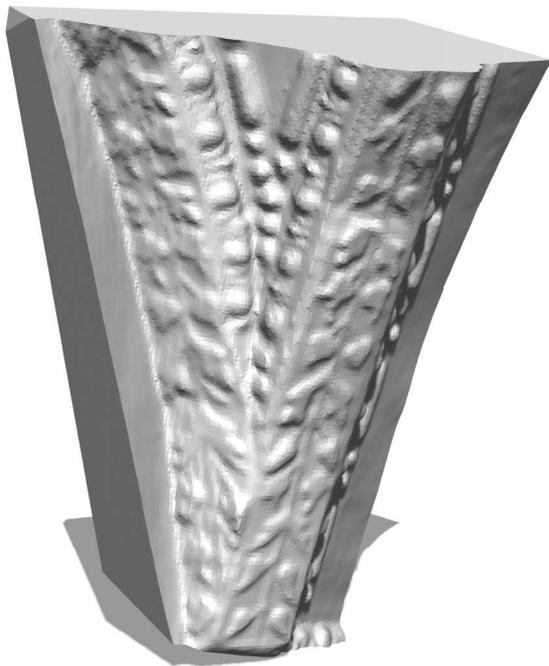
obr. 16: Jemnice, Podolí, bývalá špitální kaple sv. Alžběty, dům čp. 259, detail sgrafitového ornamentu

8.5. Zkoušky rekonstrukce ornamentu

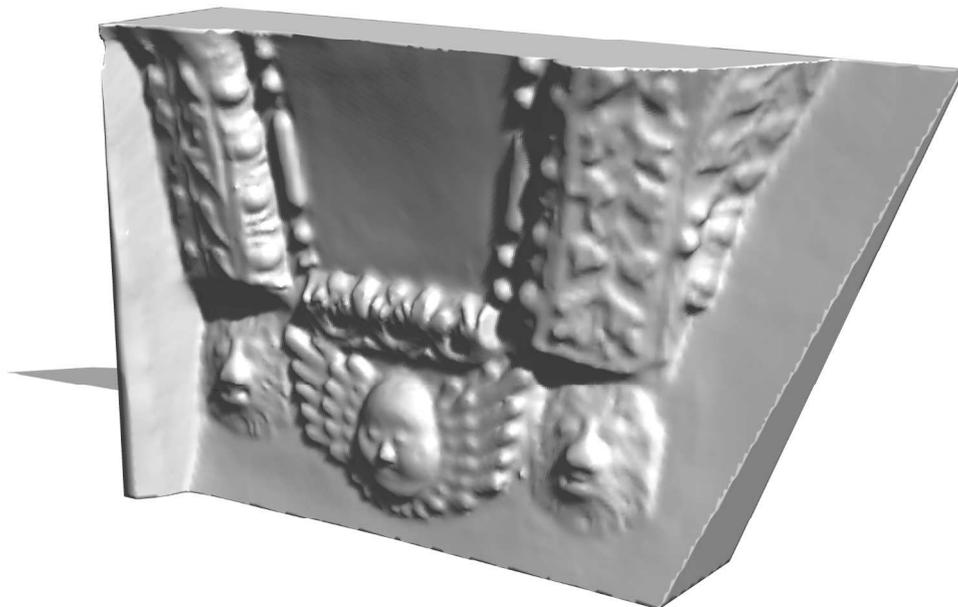

Zkoušky otisků forem, dřevěná a olověná forma, otisk ornamentu

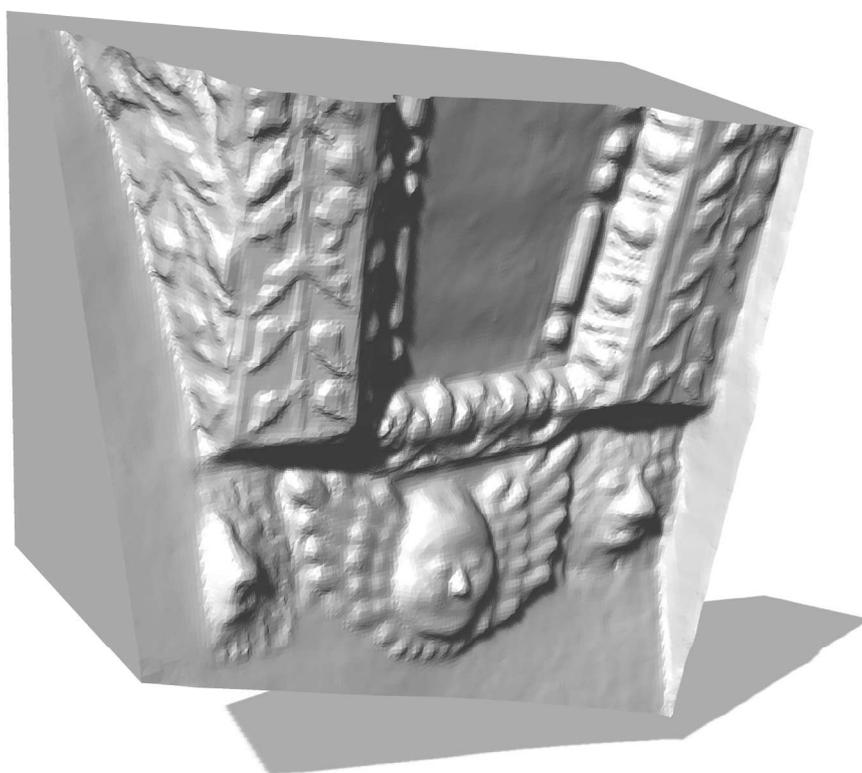
8.6. Dokumentace 3D skenerem

Ilustrace 1: Pásové dekory na severozápadní straně

Ilustrace 2: Severozápadní konzola

Ilustrace 3: Severovýchodní konzola